

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПСИХОЛОГІЯ З ОСНОВАМИ СОЦІОЛОГІЇ

Плани семінарських занять і завдання для самостійної роботи студентів
напряму підготовки 6.051701 – Харчові технології та інженерія

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
філософії та соціально-
гуманітарних дисциплін
протокол №8 від 04.04.2014 р.

Психологія з основами соціології. Плани семінарських занять і завдання для самостійної роботи студентів напряму підготовки 6.051701 – Харчові технології та інженерія / Укладач: Легецька Л. О. – Чернігів: ЧНТУ. – 2014. – 38 с.

Укладач: Легецька Лідія Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Крук О. І., завідувач кафедри філософії та соціально - гуманітарних дисциплін, кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: Каземирова Світлана Констянтинівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Чернігівського національного технологічного університету

ПЕРЕДМОВА

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: сутність, закономірності, випадковості соціально-психологічних процесів і явищ у суспільстві; особистість у системі соціальних зв'язків та її поведінка в групі.

Міждисциплінарні зв'язки. Місце «Психології з основами соціології» в системі соціально-гуманітарних наук визначається насамперед тим, що вона порушує актуальну проблему інтеграції соціологічного та психологічного знання у розкритті ключових аспектів соціальної і психологічної реальностей.

Вивчення дисципліни має велике значення для реалізації вимог кваліфікаційної характеристики фахівця. Дає можливість виробити навички організації і проведення конкретно-соціологічних досліджень; використовувати результати досліджень в діяльності трудових колективів, в соціальному управлінні та соціальному прогнозуванні.

Особливість дисципліни полягає в тому, що проблеми аналізуються одночасно із соціологічного та психологічного поглядів. Дихотомічний принцип аналізу стосується всіх розглянутих тем. Такий виклад матеріалу допоможе студентам усвідомити і засвоїти особливості у рівнях та методологічних підходах, розроблених у межах соціологічного і психологічного пізнання, висвітлити їх специфіку.

Вивчення дисципліни дає змогу зосередитися на дотичних зацікавленнях сучасних соціології і психології. Значною мірою така міждисциплінарність є логічним продовженням інтеграційних процесів, спрямованих на всебічне висвітлення досліджуваних явищ. Це стосується таких дисциплін, як історія України, філософія, історія української культури, політологія, педагогіка, економічні та правові науки. Виявити еволюцію суб'єктивно-об'єктивних зв'язків можливо лише спільними зусиллями цих наук.

Програма складається з трьох змістових модулів:

Змістовий модуль I Психологія як галузь наукового знання. Соціологія як наука. Методи психології і соціології.

Змістовий модуль II Особистість у системі соціальних зв'язків. Суспільство як соціальна система.

Змістовий модуль III Прикладні проблеми соціології і психології.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Психологія з основами соціології» належить до вибіркової групи циклу гуманітарних дисциплін і розглядається як складова частина соціально-гуманітарної підготовки студентів.

Метою викладання навчальної дисципліни є: формування системи знань про соціально-психологічні явища і процеси, обумовлені належністю людей до різних соціальних груп суспільства і входженням в них. Набуття навичок аналізу різних аспектів соціальної і психічної реальностей.

Основні завдання вивчення дисципліни:

- формування цілісного уявлення про специфіку, об'єкт і предмет психології і соціології, історію зарубіжної та вітчизняної соціології і психології, перспективи їх подальшого розвитку;
- набуття навичок організації і проведення досліджень суспільних процесів та практичного, ефективного використання їх результатів;
- формування загальної культури, соціально-психологічного мислення майбутніх фахівців;
- розвиток потреби в здобутті наукових знань про явища і процеси суспільного життя.

Згідно з вимогами освітньо – професійної програми студенти повинні **знати:**

- передумови виникнення психології і соціології як науки, історію їх розвитку;
- функції та роль психології і соціології в житті суспільства;
- основні категорії психології і соціології;
- структуру соціолого-психологічного знання;
- компоненти соціальної структури суспільства;
- види соціальних спільнот та форми соціальної взаємодії;
- соціально-психологічні аспекти соціалізації особистості;
- структуру, механізми та соціально-психологічні аспекти спілкування;
- прикладні проблеми соціології та психології;
- методи дослідження суспільних процесів, міжособової взаємодії.

Вміти:

- працювати з науковою, навчальною та публіцистичною літературою;
- робити власні висновки та готувати доповіді, реферати з питань соціолого-психологічної проблематики;
- осмислювати особливості періоду, який переживає сучасне суспільство, особливості прояву численних соціально-психологічних явищ і процесів;
- давати оцінку діяльності соціальних інститутів та організацій;
- на основі детального аналізу адекватно реагувати на складні проблеми сучасного життя, вміти орієнтуватися в ньому;
- пов'язувати здобуті соціопсихологічні знання із проблемами сучасного життя;
- використовувати в професійній діяльності і в повсякденному житті основні теоретичні і практичні положення соціології та психології, дані конкретно-соціологічних досліджень;
- складати програми соціального дослідження конкретних об'єктів, володіти навичками аналізу інформації.

Вивчення студентами дисципліни «Психологія з основами соціології» передбачає такі види навчальної роботи: лекції, семінарські заняття, індивідуальна робота, письмові контрольні роботи, тематичні тести, складання заліку.

З метою активізації навчального процесу використовуються такі методи та засоби: читання мультимедійних лекцій, виконання тестових завдань після лекцій, застосування інтерактивної методики проведення занять, залучення студентів до науково-дослідної роботи, стимулювання розвитку особистісного компонента самопізнання та самовдосконалення.

Семінарські заняття доповнюють і розвивають матеріал лекційного курсу, забезпечують набуття студентами навичок правильного формулювання своїх думок та аргументації переконань, привчають до самостійної роботи над літературними джерелами.

Пропоновані методичні рекомендації містять: передмову, навчальну програму, опис навчальної дисципліни, структуру навчальної дисципліни, теми семінарських занять, плани семінарських занять, контрольні запитання та завдання, тести для самоперевірки знань, рекомендовану літературу до кожної теми, а також теми контрольних робіт, запитання до заліку, перелік рекомендованої літератури до курсу дисципліни.

Методичні вказівки укладені відповідно до змісту робочої програми з дисципліни «Психологія з основами соціології» і призначені для студентів

напряму підготовки 6.051701 – Харчові технології та інженерія.

1 НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Змістовий модуль I Психологія як галузь наукового знання. Соціологія як наука. Методи психології і соціології.

Тема 1 Психологія як галузь наукового знання

Предметне поле психології. Об'єкт та предмет психології. Принципи, функції і завдання психології. Структура психологічного знання. Місце психології у системі наук. Історія становлення і розвитку психології як науки. Основні етапи становлення психології як науки. Розвиток наукової та практичної психології в сучасних умовах.

Тема 2 Соціологія як наука

Предметне поле соціології. Місце та взаємозв'язок соціології з іншими науками про суспільство. Функції і завдання соціології. Рівні аналізу і структура соціологічного знання. Макро- та мікросоціологія.

Історія становлення і розвитку соціологічної думки. Передумови виникнення соціології як науки. Найважливіші етапи становлення соціологічних знань: протосоціологічний, академічний, сучасний.

Історія становлення та розвитку соціології в Україні. Особливості розвитку сучасної соціологічної думки в Україні.

Тема 3 Методи соціології і психології

Методологія наукового дослідження. Програма дослідження. Методи дослідження суспільних процесів. Методи діагностики внутрішньогрупових процесів. Методи вивчення особистості.

Опитування як метод збору інформації. Анкетне опитування та його особливості. Метод інтерв'ю, сфера його застосування.

Метод вивчення документів як спосіб одержання соціологічної інформації. Класифікація документів. Основні напрямки використання контент-аналізу.

Спостереження у соціології та психології. Мета та завдання наукового спостереження. Види спостереження. Способи реєстрації спостереження.

Метод експерименту: особливості його застосування, переваги, недоліки. Соціометричний метод, його призначення, особливості, переваги, недоліки.

Аналіз результатів дослідження. Інтерпретація одержаних результатів. Підготовка підсумкового документу аналізу одержаної інформації.

Змістовий модуль II Особистість у системі соціальних зв'язків. Суспільство як соціальна система

Тема 4 Особистість і суспільне життя

Особистість у психології і соціології. Роль біологічних і соціальних компонентів у розвитку людини і формування її особистості. Структура особистості. Типи особистості. Теорії особистості. Соціалізація як процес формування особистості. Кризи соціалізації. Зміст, етапи, агенти, та механізми соціалізації. Десоціалізація. Ресоціалізація.

Тема 5 Соціальні групи як об'єкт соціально-психологічного аналізу

Теоретико-методологічні аспекти аналізу та класифікації соціальних груп. Група з погляду психології і соціології. Основні характеристики соціальних груп та підходи до їх аналізу. Класифікація соціальних груп.

Проблеми соціально-психологічного аналізу великих груп. Становлення соціально-психологічного підходу до вивчення малих груп. Структурні складові соціальної групи. Концептуальні основи міжособової взаємодії. Теорії міжособової взаємодії. Ефекти міжособової взаємодії.

Тема 6 Суспільство як соціальна система

Суспільство: сутність і типологія. Головні підсистеми суспільного життя. Головні ознаки та елементи суспільства. Поняття соціального інституту як регулятора суспільства. Соціальний прогрес. Модернізація суспільства. Характеристика сучасного українського суспільства.

Соціальна структура суспільства, її види та елементи. Соціальна стратифікація. Типи соціальної стратифікації. Проблеми соціальної стратифікації та диференціації в соціальній структурі українського суспільства. Середній клас та дискусії про нього. Поняття соціальної мобільності та її види. Маргіналізація. Соціальна мобільність – форма відтворення соціальної структури суспільства.

Тема 7 Соціальні зміни і конфлікт

Соціальні зміни: сутність та різновиди. Соціальна трансформація і глобалізація як індикатори змін.

Конфлікт як джерело соціальних змін. Типологія конфліктів. Теорії конфлікту в соціології і психології. Структурні складові і динаміка конфлікту. Функції конфлікту. Управління конфліктом. Соціальні конфлікти у сучасному українському суспільстві.

Змістовий модуль III Прикладні проблеми психології і соціології

Тема 8 Спілкування як соціально-психологічний феномен

Структура, механізми та соціально-психологічні аспекти спілкування. Визначення поняття «спілкування». Спілкування як комунікація. Спілкування як інтеракція. Засоби соціально-психологічного впливу у процесі спілкування. Класифікація засобів соціально-психологічного впливу. Мода як предмет дослідницького інтересу. Наслідування як засіб впливу на механізм соціалізації. Зараження як найдавніший засіб впливу та інтеграції групової діяльності. Переконавання в системі засобів соціально-психологічного впливу.

Тема 9 Управління та менеджмент

Управління: принципи, структура, методи. Генезис та еволюція соціального управління, його функції. Управління як система. Принципи управління. Методи управління. Процес управління.

Менеджмент: сутність та історія становлення. Моделі менеджменту та їхні соціопсихологічні особливості.

Лідерство і керівництво в управлінні та менеджменті. Трудова мотивація. Стилі керівництва.

Соціальне прогнозування, його методи. Соціальне проектування. Рівні та форми соціального планування.

Тема 10 Підприємництво і бізнес

Еволюція поглядів на сутність підприємництва. Основні функції підприємництва. Теорії походження підприємництва. Соціологічні теорії

підприємництва. Психологічні теорії підприємництва. Соціопсихологічна модель аналізу підприємництва і бізнесу. Суспільні передумови підприємництва. Фактор масової свідомості. Особистісний і груповий фактор підприємництва.

Тема 11 Споживання і реклама

Споживання як міждисциплінарна категорія. Дослідження споживання у соціології і психології. Фактори споживання: психологічні, соціальні, культурні. Моделі споживчої поведінки. Типологія споживача. Феномен реклами. Різновиди реклами: інформативна, реклама з метою переконання, реклама-нагадування. Функції реклами. Моделі рекламного впливу.

Тема 12 Кар'єра та успіх

Сутність кар'єри. Поняття кар'єри. Види та етапи кар'єри. Мотиви ділової кар'єри. Управління кар'єрою в організації. Планування кар'єри. Категорія успіху. Аспекти успіху. Філософський, соціологічний, психологічний підхід до аналізу категорії успіху. Соціопсихологічні фактори досягнення успіху. Особистісні фактори. Соціетальні фактори. Складові мотивації досягнення успіху.

2 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2.1 - Зміст навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів –2	Галузь знань 0517 – Харчова промисловість та переробка сільськогосподарської продукції	Вибіркова
	Напрямок підготовки 6.051701 – харчові технології та інженерія	
	Спеціальність (професійне спрямування): _____	Рік підготовки:
Змістових модулів – 3		2-й
		Семестр
Загальна кількість годин – 60		3
		Лекції
Тижневих годин: аудиторних – 2; самостійної роботи студента –1,7	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	1 год.
		Практичні, семінарські
		1 год.
		.
		Самостійна робота
		1,7 год.
		Вид контролю:

		Залік
--	--	-------

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 1: 0,85

3 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 3.1 – Структура дисципліни

1	Кількість годин для денної форми навчання			
	Всього	У тому числі		
		Лек.	Пр.	С.р.
2	3	4	5	
Змістовий модуль I Психологія як галузь науки. Соціологія як наука. Методи психології і соціології				
1. Психологія як галузь наукового знання	8	2	2	4
2. Соціологія як наука	6	2	2	2
3. Методи соціології і психології	6	2	2	2
Разом за змістовим модулем I	20	6	6	8
Змістовий модуль II Особистість у системі соціальних зв'язків. Суспільство як соціальна система				
4. Особистість і суспільне життя	5	2	2	1
5. Соціальні групи як об'єкт соціально-психологічного аналізу	5	2	2	1
6. Суспільство як соціальна система	5	2	2	1
7. Соціальні зміни і конфлікт	7	-	2	5
Разом за змістовим модулем II	22	6	8	8
Змістовий модуль III Прикладні проблеми соціології і психології				
8. Спілкування як соціально-психологічний феномен	4	2	2	-
9. Управління та менеджмент	2	2		-
10. Підприємництво і бізнес	4	-	-	4
11. Споживання і реклама	4	-	-	4
12. Кар'єра та успіх	4	-	-	4
Разом за змістовим модулем III	18	4	2	12
Усього годин за дисципліну	60	16	16	28

4 ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Таблиця 4.1 – Тематика семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Психологія як наука	2
2	Соціологія як наука	2
3	Методи соціології і психології	2
4	Соціально-психологічний аспект дослідження особистості	2
5	Теоретико-методологічні аспекти аналізу та класифікація соціальних груп	2
6	Суспільство як соціальна система	2
7	Соціальні зміни і конфлікт	2
8	Спілкування як соціально-психологічний феномен	2
Разом		16

5 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Тема 1 Психологія як наука

План

1. Основні етапи становлення психології як науки.
2. Предмет та структура психології.
3. Основні наукові течії психології ХХ століття.
4. Розвиток наукової та практичної психології в сучасних умовах.

Ключові поняття: психологія, психіка, механізми психіки, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості, рефлекс, свідомість, несвідоме, інстинкт, головні напрями сучасної психології.

Контрольні запитання і завдання

1. Що є предметом психології?
2. Які головні завдання розв'язує сучасна психологія?
3. Якими є головні принципи наукового вивчення психології?
4. Охарактеризуйте структуру психічного.
5. Якими є функції психіки?
6. Що таке свідомість і які її ознаки?
7. Що таке несвідоме і як воно пов'язане із свідомістю?
8. Дайте коротку характеристику основним періодам розвитку психологічної думки.
9. Визначте головні напрями розвитку психології у ХХ ст..
10. Що є об'єктом вивчення в біхевіористичній психології?
11. У чому суть концепції психоаналізу?
12. Визначте основні положення генетичної психології.
13. На яких вихідних принципах ґрунтується структурна психологія?
14. Що є об'єктом вивчення когнітивної психології?
15. Охарактеризуйте основні ідеї гуманістичної психології.

Тести

1. У перекладі з грецької термін “психологія” означає:
 - а) вчення про душу;
 - б) вчення про психіку;
 - в) вчення про свідомість;
 - г) вчення про поведінку;
 - д) вчення про несвідоме.
2. Що є об'єктом психології?
 - а) соціальне;
 - б) фізичне;
 - в) психічне;
 - г) біологічне.
3. Що таке психіка?
 - а) апарат керування поведінкою;
 - б) внутрішній світ людини, її духовне життя;
 - в) суб'єктивне відображення об'єктивної дійсності;
 - г) явища свідомості.
4. Підсвідомість – це:
 - а) певні пласти психіки, проміжні між свідомим і несвідомим;
 - б) ставлення до об'єктивної дійсності;
 - в) регуляція поведінки суб'єкта;

- г) генетичний підхід до психічних явищ.
5. Основні теоретичні принципи психології:
- а) принцип детермінізму;
 - б) принцип діалектики;
 - в) принцип єдності психіки та діяльності;
 - г) вчинковий;
 - д) генетичний.
6. Сучасна психологія свої дослідження базує на:
- а) інтуїції;
 - б) спробах і помилках;
 - в) спостереженні та експериментах;
 - г) тестах;
 - д) метафізиці.
7. Основні напрями сучасної психології:
- а) гуманістична психологія;
 - б) когнітивна психологія;
 - в) детермінізм;
 - г) психоаналіз.
8. Кого вважають основоположником експериментальної соціології?
- а) В. Джеймс;
 - б) І. Сеченов;
 - в) В. Вундт;
 - г) М. Вебер.
9. Представниками генетичної психології є :
- а) П. Лесгафт;
 - б) Піаже;
 - в) З. Фройд;
 - г) С. Максименко.
10. Представниками біхевіоризму є :
- а) Г. Олпорт;
 - б) А. Маслоу;
 - в) Дж. Уотсон;
 - г) Б. Скіннер.

Рекомендована література до теми

1. Волянська О.В., Ніколаєвська А.М. Соціальна психологія: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 275 с.
2. Загальна психологія, Підручник / Скрипченко О.В., Волинська Л.В., Огороднійчук З. В. та ін. - К.: Либідь, 2005. – 464 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія. - Вінниця: «Нова книга», 2004.- 704 с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб - К.: Вища школа, 2000. - 312 с.

5. Москаленко В. В. Соціальна психологія: Підручник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. - 624 с.
6. Немов Р.С. Психологія. Словарь-справочник. В 2-х ч. - М.: Изд-во Владос-Пресс, 2003.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У двох кн.. Кн.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. - К.: Либідь, 2004. - 576.
8. Пачковський Ю. Соціологія і психологія. - К.: Каравелла, 2012. – 760 с.
9. Соціологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. - К.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 560 с.
10. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник. Укладачі : В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. - К.: «Каравела», Львів: «Новий світ- 2000», 2002. - 480 с.

Тема 2 Соціологія як наука

План

1. Об'єкт і предмет соціології.
2. Соціологія та інші науки про суспільство.
3. Структура соціології.
4. Функції соціології.
5. Історія розвитку соціології.

Ключові поняття: соціологія, об'єкт соціології, предмет соціології, соціальне, макросоціологія, мікросоціологія, методи соціології, спеціальні соціологічні теорії, галузеві соціологічні теорії, функції соціології, фундаментальні та прикладні дослідження.

Контрольні запитання і завдання

1. Визначте причини виникнення соціології.
2. Коли виникла соціологія як самостійна наука?
3. Окресліть предмет соціології.
4. Сформулюйте визначення понять: соціальне, теоретична соціологія, теорії середнього рівня, макросоціологія, мікросоціологія, методи соціології.
5. В чому полягають переваги та недоліки макросоціологічного та мікросоціологічного підходів до аналізу суспільства. Для вирішення яких завдань можна застосувати кожний з цих підходів?
6. Розкрийте рівні соціологічного знання.
7. Які основні функції соціології?
8. У чому виявляється зв'язок соціології з іншими науками?
9. Що таке соціальний закон?
10. За якими критеріями класифікують соціальні закони?
11. Як Ви співвідносите свою майбутню професійну діяльність і вивчення соціології?
12. Сформулюйте основні завдання соціології в розвитку суспільства.

Тести

1. Зазначте, що є об'єктом соціологічного пізнання:
 - а) виробнича діяльність людей;
 - б) суспільство як цілісна соціальна реальність;
 - в) взаємозв'язок природи і суспільства;
 - г) психологія поведінки людей.
2. Однією з найуживаніших соціологічних категорій є:
 - а) соціальне;
 - б) політичне;
 - в) загальнолюдське.
3. Соціальне - це:
 - а) сукупність індивідів, яка існує реально, фіксується емпірично, характеризується відносною цілісністю та є самостійним суб'єктом історичної, соціальної дії, поведінки;
 - б) процес засвоєння індивідом протягом його життя соціальних норм і культурних цінностей суспільства, до якого належить;
 - в) сукупність певних властивостей і особливостей суспільних відносин, інтегрована індивідами чи спільнотами в процесі їх спільної діяльності в конкретних умовах, яка виявляється в їх стосунках, ставленні до свого місця в суспільстві, до явищ і процесів суспільного життя.
4. Коли виникає соціальне?
 - а) коли людина розмірковує про сенс свого життя;
 - б) коли вона задовольняє свої вітальні потреби;
 - в) коли поведінка одного індивіда підпадає під вплив іншого або групи (спільноти), незалежно від того, чи присутні фізично індивід або спільнота.
5. На якому рівні соціології досліджуються глобальні закономірності розвитку суспільства?
 - а) загальнотеоретичної соціології;
 - б) соціології середнього рівня;

- в) емпіричному.
- 6. На якому рівні соціології досліджуються окремі соціальні спільноти?
 - а) загальної соціології;
 - б) соціології середнього рівня;
 - в) емпіричному.
- 7. Макросоціологія вивчає:
 - а) повсякденну поведінку;
 - б) соціальні системи великого масштабу.
- 8. Прогностична функція - це:
 - а) визначення методів вивчення соціальної реальності;
 - б) прийняття управлінського рішення;
 - в) обґрунтування науково обґрунтованої перспективи розвитку особистості, спільноти, соціальної групи, суспільства.
- 9. В чому полягає сутність загальних законів?
 - а) діють протягом всієї історії людства і в усіх сферах суспільного життя;
 - б) їх дія обмежена однією чи декількома суспільними системами;
 - в) діють протягом часу існування якої-небудь соціальної системи і характеризують функціонування окремих елементів цієї системи.
- 10. Закони соціальної статистики відображають:
 - а) напрям, форми, чинники розвитку соціального об'єкта;
 - б) особливості зміни, еволюції соціального об'єкта;
 - в) тенденції до збереження стабільності соціальної системи.

Рекомендована література до теми

1. Бурлачук В. Громадська думка і розмова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2012. - №4. - С. 87 - 102.
2. Гриценко К. Трансформаційні процеси в Україні і роль соціології та інших соціогуманітарних наук у модернізації українського суспільства // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2012. - №2. - С.186-203.
3. Дюркгейм Е. Социология. Её предмет, метод, предназначение. – М.: Канон, 1995. – 352с.
4. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології: від античності до початку ХХ ст. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
5. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 320 с. -[Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu. /library / (у локальній мережі ЧДТУ).
6. Макеев С. О. Конт: біля витоків соціологічної уяви // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2013. - №2. – С.184-198.
7. Нестуля О. О. Соціологія: практикум. Модульний варіант: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. О. Нестуля, С. І. Нестуля, С. Ж. Верезомська. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
8. Пачковський Ю. Соціологія і психологія. - К.: Каравелла, 2012. – 760 с.

9. Погрібна В. Сучасний стан і проблеми розвитку соціології як передумова створення її нових галузевих напрямків // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. - №1. - С. 163 - 174.
10. Смелзер Н. Социология: Пер. с англ. – М: Феникс, 1994. – 688 с.
11. Черниш Н. Соціологія: курс лекцій / Черниш Н. - Львів: вид -во «Кальварія», 2004. - 460 с.
12. Щепанський Я. Элементарные понятия социологии. – М.: Прогресс, 1969. – 240 с.
13. Юрій М. Ф. Соціологія. - К.: Дакор, 2005. - 552 с. - [Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu. /library / (у локальній мережі ЧДТУ).

Тема 3 Методи соціології і психології

План

1. Загальна характеристика методів соціально-психологічного дослідження.
2. Метод опитування.
3. Метод спостереження.
4. Метод аналізу документів.
5. Експеримент.

Ключові поняття: метод, принцип об'єктивності, метод спостереження, метод експерименту, метод соціометрії, метод опитування, метод аналізу документів, метод самоспостереження, гіпотеза, вибірка, генеральна і вибіркова сукупність, кількісний і якісний аналіз.

Контрольні запитання і завдання

1. Поясніть що таке соціальна проблема?
2. Як співвідносяться об'єкт і предмет дослідження?
3. Що таке генеральна та вибіркова сукупність? Що таке репрезентативність вибірки?
4. Охарактеризуйте основні типи вибірки.
5. Наведіть приклад проблемної ситуації у підприємстві, яка може дати поштовх до соціологічного дослідження.
6. В яких випадках у психології та соціології використовують спостереження, експеримент, аналіз документів, опитування?
7. У чому полягає специфіка опитування як методу збору соціологічної інформації?
8. Наведіть приклад теми, для вивчення якої можна було б застосувати метод спостереження.
9. У яких випадках доцільно використовувати контент-аналіз?
10. За яких умов застосовують соціометричне опитування?
11. Поясніть що таке експертне опитування?

12. Для чого і як здійснюється опис інформації, обчислення та оформлення узагальнюючої інформації?

Тести

1. Методологія наукового дослідження – це:
 - а) прогнозування ситуації;
 - б) реалізація конкретного опитування;
 - в) система наукових принципів аналізу проблемної ситуації.
2. Пілотажне соціологічне дослідження - це дослідження:
 - а) описове;
 - б) аналітичне;
 - в) панельне;
 - г) розвідувальне.
3. Результатом якого дослідження є аналіз об'єкта, розробка правил, теорій:
 - а) описового;
 - б) пілотажного;
 - в) аналітичного.
4. Програма соціологічного дослідження - це:
 - а) теоретичні схеми, моделі, диспозиції, інші пізнавальні регулятиви;
 - б) науковий документ, який регламентує всі етапи, стадії підготовки, організації та проведення соціологічного дослідження;
 - в) механізми упередженого сприйняття та реакцій груп, колективів, інститутів інших соціальних спільнот на зовнішні впливи
5. Наукова гіпотеза - це:
 - а) припущення;
 - б) затверджена теорія;
 - в) неперевірене практикою положення.
6. Генеральна сукупність - це:
 - а) частина об'єктів генеральної сукупності, яка становить суму вихідних одиниць спостереження, вивчення та аналізу;
 - б) частина об'єктів певної сукупності, яка становить суму вихідних одиниць спостереження, вивчення та аналізу;
 - в) об'єкт соціологічного дослідження в єдності його суттєвих якостей та ознак.
7. Вибіркова сукупність - це:
 - а) певна кількість елементів генеральної сукупності, відібраних за певними правилами;
 - б) частина генеральної сукупності, відібрана випадково, без системи;
 - в) уся генеральна сукупність, згрупована за певними ознаками.
8. До базових соціолого-психологічних методів відносять:
 - а) метод системного аналізу;
 - б) метод позитивного підходу;
 - в) спостереження і експерименту.

9. Сукупність соціальних об'єктів, на які поширюються висновки дослідження, називається:

- а) експериментальною групою;
- б) генеральною сукупністю;
- в) референтною групою;
- г) вибірковою сукупністю.

10. Збір первинної інформації шляхом безпосереднього сприйняття - це:

- а) спостереження;
- б) інтерв'ювання;
- в) експеримент.

Тема 4 Соціально-психологічний аспект дослідження особистості

План

1. Поняття «особистість». Особистість як предмет аналізу соціогуманітарних наук.
2. Структура особистості. Поняття «соціального типу» і «соціального характеру» особистості.
3. Перехідні соціальні типи особистості.
4. Соціалізація особистості: поняття, кризи, агенти, механізми

Ключові поняття: людина, індивід, індивідуальність, особистість, структура і типи особистості, мотив, інтерес, переконання, ідеал, самооцінка, соціальний статус, статусний набір, соціальна роль, рольовий набір, рольовий конфлікт, ціннісні орієнтації, диспозиція особистості, соціалізація, агенти соціалізації, десоціалізація, ресоціалізація.

Контрольні запитання і завдання

1. Поняття особистості в соціології і психології. Спільне та відмінне.
2. Визначте співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність».
2. Розкрийте соціологічну структуру особистості.
3. Психологічна структура особистості і темперамент.
4. Структура особистості за З. Фрейдом.
5. Охарактеризуйте основні соціологічні теорії особистості.
6. Психологічні теорії особистості у контексті основних положень психоаналізу.
7. Опишіть свій статусний набір та своїх батьків.
8. У чому полягає сутність процесу соціалізації, десоціалізації, ресоціалізації?
8. Охарактеризуйте соціальні фактори соціалізації.
9. Якою є роль ціннісних орієнтацій у діяльності особистості?
10. Охарактеризуйте структурні (когнітивні, емоційні, поведінкові) елементи свого друга.

11. Що означає термін «девіація»? У чому полягає актуальність вивчення девіації у нашому суспільстві?
12. Якими є різновиди девіантної поведінки??

Тести

1. Характеристика людини соціальної:
- а) індивідуальність;
 - б) особистість;
 - в) індивід.
2. Яке з визначень розкриває зміст поняття «людина»:
- а) це родове поняття, яке вказує на якісну відмінність людей від тварин, служить для характеристики всезагальних, притаманних усім людям якостей і особливостей, які знаходять свій вияв у назві «homo sapiens»;
 - б) це усталений комплекс якостей людини, набутих під впливом відповідної культури суспільства, окремих соціальних груп і спільнот до яких вона належить і до життєдіяльності яких залучена;
 - в) це поняття, яке розкриває предметні ознаки індивідуальності щодо окремих соціальних структур.
3. Хто з психологів оперував поняттям «Над-Я»?
- а) К. Роджерс;
 - б) З.Фрейд;
 - в) Дж. Келлі;
 - г) Дж. Мід.
4. Процес включення соціальних норм і цінностей до внутрішнього світу людини – це:
- а) адаптація;
 - б) інтеріоризація;
 - в) персоналізація;
 - г) екстеріоризація.
5. Результатом процесу соціалізації є:
- а) формування особистості;
 - б) формування темпераменту;
 - в) одержання освіти.
6. Соціальний статус означає:
- а) яку поведінку суспільство очікує від індивіда;
 - б) яке місце займає індивід в суспільстві чи групі;
 - в) в якому кліматі формується особистість.
7. Соціальна роль - це :
- а) відповідний прийнятим нормам спосіб поведінки людей залежно від їх статусу або становища в суспільстві, системі міжособових відносин;
 - б) значення, придбане індивідом у суспільстві завдяки його власним

- зусиллям;
 в) становище індивіда в суспільстві, пов'язане з певними правами та обов'язками.
8. Девіантна поведінка - це:
 а) поведінка, що схвалюється;
 б) поведінка, що не схвалюється;
 в) відхиляюча поведінка, яка може як схвалюватися, так і не схвалюватися.
9. Хто з соціологів є засновником соціологічного пояснення девіантності?
 а) Е. Дюркгейм;
 б) Р. Мертон;
 в) В. Парето.
10. Тип девіантної поведінки за якого людина, відкидаючи суспільні цінності, цілі та засоби їх реалізації, активно їм протидіє, прагне замінити їх новими - це:
 а) конформізм;
 б) інноваційна;
 в) бунт, заколот.

Рекомендована література до теми

1. Волянська О. В., Ніколаєвська А. М. Соціальна психологія: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 275 с.
2. Загальна психологія, Підручник / Скрипченко О. В., Волинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. - К.: Либідь, 2005. – 464 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія. - Вінниця: «Нова книга», 2004. - 704 с.
4. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посіб. - К.: Вища школа, 2000. - 312 с.
5. Москаленко В. В. Соціальна психологія: Підручник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. - 624 с.
6. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У двох кн.. Кн.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. - К.: Либідь, 2004.- 576.
7. Пачковський Ю. Соціологія і психологія. - К.: Каравелла, 2012. – 760 с.
8. Calhoun C. Sociology. - New York: 1994. – 651 с.
9. Соціологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. . Городяненка. - К.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 560 с.
10. Соціологія: Підручник / за ред.. В. М. Пічі. - 4 -те видання, виправлене. - Львів: Магнолія 2006, 2009. - 293 с.
11. Юрій М. Ф. Соціологія. - К.: Дакор, 2005. - 552 с. - [Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu. /library / (у локальній мережі ЧДТУ).

Тема 5 Теоретико-методологічні аспекти аналізу та класифікація соціальних груп

План

1. Проблема соціальної групи в контексті соціальної психології.
2. Основні характеристики соціальних груп та підходи до їх аналізу.
3. Класифікація соціальних груп.
4. Історія та сучасні напрями соціально-психологічного аналізу соціальних груп.

Ключові поняття: група, класифікація груп, велика група, мала група, умовна група, первинна і вторинна група, формальна і неформальна група, конформізм, груповий тиск, лідерство, міжгрупова взаємодія, міжособистісні конфлікти, соціометричний метод.

Контрольні запитання і завдання

1. Розкрийте основні ознаки, що визначають об'єднання людей як соціальну групу.
2. Дайте визначення малої групи. назвіть її основні ознаки.
3. Які соціальні функції виконує група у суспільстві?
4. Проаналізуйте малу групу як об'єкт соціологічного і психологічного аналізу.
5. Визначте основні структурні складові малої групи.
6. Чому люди об'єднуються в малі групи?
7. Які Ви знаєте методи дослідження взаємин у малій групі?
8. Розкрийте основний зміст соціологічних теорій міжособової взаємодії.
9. В чому полягає специфіка психологічних теорій міжособової взаємодії?
10. Охарактеризуйте ефекти групового впливу і групової інтеграції: спільне та відмінне.
11. Наведіть приклади прояву групового тиску.
12. Визначте основні причини виникнення конфлікту.

Тести

1. Узгодьте терміни з їх визначенням:
 - а) мала група
 1. Група, в якій кожна особистість приймається такою, якою вона є, має можливість самореалізуватися.
 - б) формальна група
 2. Етнічні спільності, класи, вікові групи.
 - в) референтна група
 3. Невелика група, в якій усі її учасники безпосередньо контактують між собою.
 - г) велика група
 4. Група, в якій об'єднуються на основі симпатій, антипатій, любові, інтересів.
2. Традиція вивчення психології етнічних груп пов'язана з працями:
 - а) В. Вундта;

- б) Е. Фромма;
 - в) Г. Лебона.
3. Хто є творцем першої наукової теорії натовпу?
- а) Г. Тард;
 - б) П. Бергер;
 - в) Р. Лінтон;
 - г) Г. Лебон.
4. Хто ввів у соціологію поняття «первинна група»?
- а) В. Меде;
 - б) Т. Парсонс;
 - в) П.Сорокін;
 - г) Ч. Кулі.
5. Що є основною ознакою соціальної групи?
- а) мотивація;
 - б) спільне прийняття рішення;
 - в) взаємодія;
 - г) соціальна перцепція.
6. Референтна група – це:
- а) група. членом якої є індивід;
 - б) група, яка своєю присутністю впливає на індивіда;
 - в) група, на яку зорієнтований індивід у своїх діях.
7. До якого типу груп можна віднести Вашу студентську групу?
- а) первинні або вторинні;
 - б) групи членства або референтні;
 - в) формальні або неформальні.
8. Хто оперує поняттями «ми-група» і «вони-група»?
- а) В. Самнер;
 - б) Е. Аронсон;
 - в) І. Дженіс.
9. Явище конформізму – це:
- а) підкорення більшості меншості;
 - б) баланс відносин між меншістю і більшістю;
 - в) підкорення меншості більшості.
10. Критерієм оцінки сумісності є:
- а) розподіл функцій;
 - б) результат праці;
 - в) координованість дій;
 - г) задоволеність взаємодією.

Рекомендована література до теми

1. Волянська О.В., Ніколаєвська А.М. Соціальна психологія: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 275 с.

2. Загальна психологія, Підручник / Скрипченко О.В., Волинська Л.В., Огороднійчук З.В. та ін. - К.: Либідь, 2005. – 464 с.
3. Максименко С.Д. Загальна психологія. - Вінниця: «Нова книга», 2004. - 704 с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. - К.: Вища школа, 2000. - 312 с.
5. Москаленко В.В. Соціальна психологія: Підручник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. - 624 с.
6. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У двох кн. Кн.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. - К.: Либідь, 2004. - 576.
7. Пачковський Ю. Соціологія і психологія. - К.: Каравелла, 2012. – 760 с.
8. Соціологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. - К.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 560 с.
9. Соціологія: Підручник / за ред.. В. М. Пічі. - 4 -те видання, виправлене. - Львів: Магнолія 2006, 2009. - 293 с.
10. Соціологія: терміни, поняття, персоналії. Навчальний словник-довідник. Укладачі : В. М.Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. - К.: «Каравела», Львів: «Новий світ- 2000», 2002. - 480 с.

Тема 6 Суспільство як соціальна система, його структура. Соціальна стратифікація

План

1. Сутність суспільства та системи.
2. Типи суспільства.
3. Соціальна структура суспільства і соціальна стратифікація.

Ключові поняття: суспільство, соціальна система, традиційне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, еволюційні та революційні зміни, соціальний прогрес, модернізація, глобалізація, соціальна структура, соціальна стратифікація, критерії та історичні типи стратифікації, соціальний статус, середній клас, соціальна група, соціальний інститут, соціальна організація, соціальна мобільність.

Контрольні запитання і завдання

1. У чому полягає суть системного підходу до визначення поняття «суспільство»?
2. Охарактеризуйте соціологічні концепції походження суспільства.
3. Розкрийте зміст та відмінність понять «країна», «держава», «суспільство».
4. Розкрийте суть основних ознак суспільства.
5. За якими критеріями можна здійснювати типологію суспільства?
6. До якого типу суспільства Ви віднесли б сучасну Україну?
7. Розкрийте суть соціальної структури суспільства та її основні підструктури.
8. Що таке соціальна стратифікація? Які Ви знаєте типи стратифікаційних систем?

9. Наведіть приклади різновидів соціальної мобільності у сучасному суспільстві.
10. Прокоментуйте головні тенденції в соціальній мобільності в сучасній Україні.
11. У чому полягає сутність процесу маргіналізації?
12. Кого можна віднести до маргінальних верств населення. Охарактеризуйте основні маргінальні групи в сучасній Україні. Що вплинуло на їх появу?

Тести

1. Яке визначення відповідає змісту поняття «суспільство»?
 - а) цілісне утворення, основними елементами якого є люди, їх зв'язки, взаємодії та взаємовідносини, соціальні інститути та організації, соціальні групи та спільноти, норми і цінності;
 - б) сукупність усіх засобів взаємодії та форм об'єднання людей, що склалися історично, мають спільну територію, загальні культурні цінності та норми, характеризуються соціокультурною ідентичністю її членів.
2. «Суспільство - надіндивідуальна реальність, що базується на колективних уявленнях». Кому належить це визначення суспільства?
 - а) Е. Дюркгейму;
 - б) М. Веберу;
 - в) О. Конту.
3. Яке поняття відображує політичний устрій країни?
 - а) держава;
 - б) суспільство;
 - в) країна.
4. Яке поняття є переважно географічною характеристикою частини нашої планети?
 - а) держава;
 - б) суспільство;
 - в) країна.
5. Соціальна система - це:
 - а) певним чином впорядкована множина елементів, які взаємопов'язані між собою і утворюють деяку цілісну єдність;
 - б) цілісне утворення, основним елементом якого є люди, їхні зв'язки, взаємодія і відносини, які мають стійкий характер і відтворюються в історичному процесі, переходячи з покоління до покоління;
 - в) набір фактів, що зумовлюють сумісну діяльність в конкретних спільнотах у конкретний час для досягнення певних цілей.
6. В якому із зазначених суспільств поєднуються як головні їхні ознаки промисловість, корпоративність, гроші як мета діяльності?
 - а) протосуспільство;

- б) індустріальне суспільство;
 - в) традиційне суспільство;
 - г) постіндустріальне суспільство.
7. В якому із зазначених суспільств поєднуються як головні їхні ознаки сфера послуг, знання як мета діяльності; університет як соціальна організація?
- а) протосуспільство;
 - б) індустріальне суспільство;
 - в) традиційне суспільство;
 - г) постіндустріальне суспільство.
8. Всезагальні зміни, які передбачають докорінне ламання соціального об'єкта, і, як правило, спираються на насильство, це:
- а) еволюційні зміни;
 - б) революційні зміни;
 - в) реформа.
9. Яке з визначених понять розкриває сутність поняття «соціальна структура суспільства»?
- а) ієрархічно упорядкована сукупність індивідів, соціальних спільностей, соціальних інститутів, об'єднаних стійкими зв'язками і відносинами;
 - б) відносно стійка, історично сформована сукупність людей, об'єднаних на основі загальних соціально значущих ознак;
 - в) емпірично фіксовані, реально існуючі об'єднання індивідів, які є відносною цілісністю, що може виступати як об'єкт соціального впливу, виникає в результаті об'єднання за певними характеристиками.
10. У сучасному українському суспільстві найбільш масовим є:
- а) вищий клас;
 - б) середній клас;
 - в) нижчий клас.

Рекомендована література до теми

1. Арсеєнко А. Глобалізація як вона є на порозі ХХІ ст. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. - №3. - С.114-137.
2. Валерстайн І. Демократія, капіталізм і трансформація // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – №2. – С.72-85.
3. Гавриленко І. Мережеве суспільство як поняття, образ та історична перспектива // Соціологія, теорія, методи, маркетинг. - 2012. - №1. – С. 63-81.
4. Грищенко К. Трансформаційні процеси в Україні і роль соціології та інших соціогуманітарних наук у модернізації українського суспільства // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2012. - №2. - С.186-203.
5. Дворецька Г. В. Соціологія: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. - 472 с.
6. Демків О. Соціальний капітал українського суспільства: сильні та слабкі капіталогенерувальні структури // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2012. - №4. - С.3 - 22.

7. Загороднюк Т. Трансформація російського та українського суспільства у концепції Т. І. Заславської та Н. В.Паніної // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2013. - №2. – С.73-88.
8. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 320 с. - [Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu. /library / (у локальній мережі ЧДТУ).
9. Кутуєв П. Соціальна реальність і трансформації ХХ століття: між концепціями та утопіями // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2012. - №3. – С.68-76.
10. Куценко О. Україна в трансформаційних процесах // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2007. - №3. –С.5 – 37.
11. Лукашевич М. П, Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс. – К.: Каравела, 2004.- 456 с.
12. Макеєв В. С., Патракова А., Домаранська А. Диференціація і стратифікація населення України за сприйняттям ситуації нерівності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2011. - №3. - С. 85-100.
13. Малиш Л. Спільне та відмінне у сприйнятті соціальної нерівності населенням різних країн // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2011. - №4. - С.97 - 120.
14. Пачковський Ю. Соціологія і психологія. - К.: Каравелла, 2012. – 760 с.
15. Петрушина Т. Якість життя – головний критерій стану суспільства // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2013. – №3. – С.117-141.
16. Савельєв Ю. Соціологія в пошуках сутності сучасності: систематизація теорій суспільства модерну і модернізацій // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2013. - №3. – С.45-67.
17. Симончук О. Класова дія: тенденції формування соціальних класів в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2011. - №4. - С.50 - 96.
18. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество. - М.: Политиздат, 1992.- 542 с.
19. Соціологія. Підручник / За ред. В. М. Пічі. - Львів: «Магнолія 2006», 2009 – 293 с.
20. Соціологія. Підручник для соціогуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / Галушко К. Ю., Ярошенко А. О., Степико В. П. та інші; гол. ред. В. Б.Євтух. - К.: Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2010. - 360 с.
21. Титаренко Л. Пострадянська трансформація суспільства крізь призму оцінок російських і українських соціологів // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2013. - №2. – С. 199-209.
22. Хуткий Д., Хмелько В. Макросоціологічний підхід до виокремлення основних підсистем сучасної світової системи суспільства // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. - №3. – С. 42-54.
23. Юрій М. Ф. Соціологія. - К.: Дакор, 2005. - 552 с. - [Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu. /library / (у локальній мережі ЧДТУ).

Тема 7 Соціальні зміни і конфлікт

План

1. Соціальні зміни: сутність та різновиди.
2. Соціальна трансформація і глобалізація як індикатори змін.
3. Конфлікт як джерело соціальних змін. Типологія конфліктів.
4. Теорії конфлікту в соціології і психології.

Ключові поняття: соціальні зміни, конфлікт, трансформація, глобалізація, суб'єкти конфлікту, предмет конфлікту, конфліктна ситуація, інцидент, ескалація, причини і наслідки конфлікту, функції конфлікту, методи розв'язання конфлікту, стратегії виходу із конфлікту, компроміс, консенсус, управління конфліктами.

Контрольні запитання і завдання

1. Охарактеризуйте суть та особливості соціальних змін у суспільстві.
2. Розкрийте зміст поняття «конфлікт».
3. Порівняйте, будь ласка, кілька різних визначень соціального конфлікту, представлених у сучасній навчальній і науковій літературі з соціології та психології.
4. Назвіть головні причини виникнення соціальних конфліктів.
5. Змодельуйте один із видів соціального конфлікту:
 - а) внутрішньоособистісний;
 - б) міжособистісний горизонтальний;
 - в) міжособистісний вертикальний;
 - г) міжгруповий.
6. Що є джерелом, приводом і причиною змодельованого Вами конфлікту?
7. Визначте гостроту, тривалість, межі конфлікту.
8. Яке можливе вирішення змодельованого конфлікту (часткове, повне)?
9. Які функції може носити змодельований конфлікт (деструктивні, конструктивні)?
10. Проаналізуйте позитивні та негативні функції конфліктів.
11. Доведіть перспективність врегулювання конфліктів за допомогою третьої сторони, навівши приклади із сьогодення.
12. Які соціальні конфлікти спостерігаються в Україні?

Тести

1. Що таке соціальна зміна?
 - а) розвиток науки і техніки та їхній вплив на розвиток суспільства;
 - б) втрата суспільством рівноваги;
 - в) процес виникнення нових явищ, структур, характеристик у різних соціальних системах;
 - г) зіткнення національних культур, релігій. етносів.
2. У чому полягає суть соціальної трансформації?
 - а) кардинальна зміна;

- б) регресивний розвиток;
 - в) вищий рівень упорядкованості.
3. Соціальний конфлікт - це:
- а) збройне зіткнення;
 - б) відсутність взаємопорозуміння;
 - в) протистояння різних політичних сил;
 - г) сутички інтересів різних соціальних груп.
4. Інцидент - це:
- а) вихід із конфлікту одним із способів: насильство, примирення, розрив;
 - б) крайня точка, коли напруження досягає свого піку;
 - в) перша сутичка конфліктантів.
5. Ескалація - це:
- а) крайня точка, коли напруження досягає свого піку;
 - б) реалізація дій чи протидій сторін в окремих актах;
 - в) перша сутичка конфліктантів.
6. Гострота конфлікту - це:
- а) часові виміри існування конфлікту;
 - б) зовнішні структурно-динамічні кордони конфлікту;
 - в) ступінь зіткнення інтересів, глибина суперечностей учасників конфліктної взаємодії.
7. До позитивних функцій конфлікту більшість соціологів відносить:
- а) соціально- діагностичну;
 - б) регулюючу;
 - в) соціально-психологічну;
 - г) надлишково-витратну;
 - д) дестабілізуючу
8. Цей метод передбачає використання у процесі розв'язання конфлікту третьої сторони, яка намагається привести сторони до порозуміння. Про який метод розв'язання конфлікту йдеться?
- а) метод переговорів;
 - б) метод уникнення конфлікту;
 - в) метод використання посередництва.
9. Глобальні, соціетальні, регіональні, локальні конфлікти - це типологія конфліктів за:
- а) способом розв'язання;
 - б) наслідками;
 - в) мотивацією;
 - г) масштабами;
 - д) ступенем виявлення.
10. Часткове досягнення своїх інтересів конфліктуючими сторонами на основі взаємних поступок, відмови від окремих вимог і претензій, часткового визнання вимог і претензій іншої сторони. Це стратегія:

- а) домінування;
- б) співробітництва;
- в) пристосування;
- г) компромісу.

Рекомендована література до теми

1. Гелд Д., Макгрю Е., Голдбратт Д., Перратон Дж. Глобальні трансформації: Політика, економіка і культура. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
2. Дарендорф Р. Элементы теории социального конфликта // Социс. – 1994. - №5 – С.142-147.
3. Казаков В. Концепція нового соціального конфлікту Алена Турена // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2008. - №3. – С. 151-169.
4. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 320 с. - [Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu. /library / (у локальній мережі ЧДТУ).
5. Ложкин Г. В., Повякель Н. И. Практическая психология конфликта. – К.: МАУП, 2002. - 256 с.
6. Найденова Л. И. Социологические теории конфликтов и их разрешение // Социально-политический журнал. – 1994. - № 1-2. – С.81-82.
7. Психология конфликта / Сост. и общая редакция Н.В.Гришиной. – СПб.:Питер, 2001. – 448 с.
8. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. - К.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 560 с.
9. Соціологія: підручник / За ред. В. М. Пічі. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 293 с.
10. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1994. – 155 с.
11. Юрій М. Ф. Соціологія. - К.: Дакор, 2005. - 552 с. - [Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu. /library / (у локальній мережі ЧДТУ).

Тема 8. Структура, механізми та соціально-психологічні аспекти спілкування

План

1. Визначення поняття «спілкування». Структура спілкування.
2. Соціально-психологічні механізми спілкування.
3. Спілкування як комунікація. Спілкування як інтеракція.
4. Засоби соціально-психологічного впливу у процесі спілкування (мода, наслідування, навіювання, зараження, переконання).

Ключові поняття: спілкування, структура спілкування, класифікація засобів соціально-психологічного впливу, спілкування як комунікація та інтеракція, мода, наслідування, навіювання, зараження, переконання.

Контрольні запитання і завдання

1. Розкрийте зміст поняття «спілкування».
2. Чим зумовлена потреба в спілкуванні між людьми?
3. Яку роль відіграє спілкування в суспільному житті?
4. Яка структура спілкування?
5. Які Ви знаєте засоби спілкування?
6. Що означає комунікативна функція спілкування?
7. Що означає інтерактивна сторона спілкування?
8. Яке місце взаємодії в структурі спілкування?
9. Розкрийте зміст поняття «емпатія».
10. Як відбувається стереотипізація в пізнанні людини людиною?
11. За якими принципами спілкування поділяють на різновиди?
12. Якими є умови ефективності спілкування?

Тести

1. Головний засіб міжособового спілкування – це:
 - а) жестикуляція;
 - б) виразний погляд;
 - в) мова;
 - г) комунікабельність
2. Про яке соціально-психологічне явище йдеться: «Здатність індивіда емоційно відгукуватися на переживання інших людей, що передбачає суб'єктивне сприйняття іншої людини, проникнення у її внутрішній світ, розуміння її переживань, думок, почуттів...»:
 - а) ідентифікація;
 - б) рефлексія;
 - в) емпатія.
3. Про який засіб соціально-психологічного впливу йдеться: «...Багаторазове повторення емоційного впливу, яке знаходить прояв у несвідомій схильності індивіда до певних психічних станів...»:
 - а) зараження;
 - б) навіювання;
 - в) наслідування;
 - г) переконання.
4. Оберіть правильний варіант відповіді: «Установки...»
 - а) визначаються лише нашими думками та переконаннями;
 - б) є результатом тих впливів, яких ми зазнаємо з дитинства;
 - в) практично не змінюються після 20- річного віку;
 - г) усі відповіді є правильні;
 - д) жодна відповідь не є правильною.
5. Чи правильним є твердження: «Навіювання практично не ефективно, коли об'єкт навіювання перебуває у стані невпевненості, неспокою, тривоги...?»
 - а) правильне;
 - б) неправильне (у цьому разі запропонуйте свій варіант).

6. Завершіть речення: «Комунікативні бар'єри, що виникають у процесі людського спілкування, можуть бути обумовлені такими чинниками, як...»
7. Яке з наведених словосполучень за своїм змістом найближче до поняття «атракція»?
- стереотипне сприйняття;
 - взаємне пристосування;
 - міжособистісний потяг;
 - приписування причин вчинків;
 - активізація групової діяльності.
8. Про який засіб соціально-психологічного впливу йдеться: «...відтворення одним суб'єктом рухів, дій, поведінки іншого суб'єкта...»:
- зараження;
 - навіювання;
 - наслідування;
 - переконання.
9. Чи правильним є твердження: «Стереотип – це відносно об'єктивне уявлення про людей, з якими у нас були обмежені контакти...»:
- правильне;
 - неправильне (у цьому разі запропонуйте свій варіант).
10. Про яке соціально-психологічне явище йдеться: «...Ототожнення індивідом себе з іншою людиною, безпосереднє переживання суб'єктом того чи іншого ступеня своєї тотожності з об'єктом взаємодії...»:
- ідентифікація;
 - емпатія;
 - рефлексія.

Рекомендована література до теми

- Волянська О. В., Ніколаєвська А. М. Соціальна психологія: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 275 с.
- Загальна психологія. / За заг. ред. С. Д. Максименка. Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Вінниця: Нова книга, 2004. - 704 с.
- М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посіб.- К.: Вища школа, 2000. - 312 с.
- Москаленко В. В. Соціальна психологія: Підручник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. - 624 с.
- Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Підручник: У двох кн.. Кн.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. - К.: Либідь, 2004.- 468 с.
- Основи психології: Навч. посіб. Для студентів вищих навчальних закладів / А. І. Веракіс, Ю. І. Завалевський, К. М. Левківський. - Х. - К.: Тов. «Р.И.Ф.», 2005. - 416 с.
- Пачковський Ю. Соціологія і психологія. - К.: Каравелла, 2012. – 760 с.
- Соціологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Г. Городяненка. - К.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 560 с.

9. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: Навч. посіб. - К.: Професіонал, 2004. - 304 с.

Рекомендована література

Базова

1. Андреева Г. М. Социальная психология. - М.: Аспект- Пресс, 1997. - 376 с.
2. Brehm S., Kassin S. Social Psychology. – Boston: Houghton Mifflin Company, 1989.
3. Дубравська Д.М. Основи психології. Навч. посіб. - Львів: Світ, 2001. - 280 с.
4. Загальна психологія. / За заг. ред. С. Д. Максименка. Підручник. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Вінниця: Нова книга, 2004. - 704 с.
5. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології: від античності до початку ХХ ст. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
6. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 320 с. -[Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu.library.ua / (у локальній мережі ЧНТУ).
7. Мацко Л. А. Основи психології і педагогіки. Вінниця: «Нова книга», 2009. (library1.stu.cn.ua / «Електронна бібліотека lib.bat»).
8. Москаленко В. В. Соціальна психологія. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 624 с.
9. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посіб. - К.: Вища школа, 2000. - 312 с.
10. Огаренко В. М., Малахова Ж. Д. Соціологія малих груп. - К., 2005. – 292 с.
11. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія. - К.: Академвидав, 2005. - 468 с.
12. Основи психології: Навч. посіб. Для студентів вищих навчальних закладів / А. І. Веракіс, Ю. І. Завалевський, К. М. Левківський. - Х. - К.: Тов. «Р.И.Ф.», 2005. - 416 с.
13. Calhoun G. Sociology. - New York: 1994. - 651 p.
14. Смелзер Н. Социология: Пер. с англ. – М: Феникс, 1994. – 688 с.
15. Соціологія. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Городяненка. - К.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 560 с.
16. Соціологія. Навч. посіб. для вищих навчальних закладів / За ред. С. О. Макеева. – К.: Знання, 2003. - 454 с.

17. Соціологія і психологія: Навч. посіб./ За ред.Ю. Ф. Пачковського. – К.: Каравела, 2009. - 760 с.
18. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування: Навч. посіб. - К.: Професіонал, 2004. - 304 с.
19. Черниш Н. Соціологія: курс лекцій / Черниш Н. - Львів: вид -во «Кальварія», 2004. - 460 с.
20. Щепанський Я. Элементарные понятия социологии. – М.: Прогресс, 1969. – 240 с.
13. Юрій М. Ф. Соціологія. - К.: Дакор, 2005. - 552 с. - [Електронний ресурс] – режим доступу predator.stu. /library / (у локальній мережі ЧНТУ).

Допоміжна

1. Бачинин В. А. Психология. Энциклопедический словарь. - СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2005. - 272 с.
2. Краткий словарь по социологии / Под общ. ред. Д. М. Гвишиани, Н. И. Лапина. – М.: Политиздат, 1989. - 479 с.
3. Немов Р. С. Психология. Словарь-справочник. В 2-х ч. – М.: Изд-во Владос-Пресс, 2003.
4. Нестуля О. О. Соціологія: практикум. Модульний варіант: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. О. Нестуля, С. І. Нестуля, С. Ж. Верезомська. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
5. Соціологія: терміни, поняття персоналії. Навчальний словник-довідник / Укладачі: В. М. Піча, Ю. В. Піча, Н. М. Хома та ін. – К.: «Каравела», Львів: «Новий світ-2000», 2002. - 480 с.
6. Соціологія. Короткий енциклопедичний словник / Під ред. В. І. Воловича. - К.: Укр. центр духовної культури, 1998. - 736 с.

Інформаційні ресурси

- 1.[http// www. psylib. Kiev. ua](http://www.psylib.kiev.ua)
- 2.[http// www. socd univ. Kiev. ua](http://www.socd.univ.kiev.ua)
- 3.[http// www ihtik. lib. ru](http://www.ihtik.lib.ru)
- 4.[www sociology Inu. ua / resursy. files Chernysh_ Soc - 04 pdf](http://www.sociology.inu.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf)

ДОДАТОК А – ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Структура, завдання і стан сучасної психології.
2. Основні етапи історії психології. Історія психологічної думки в Україні.
3. Роль соціології у суспільстві, її функції та завдання.
4. Основні концептуальні напрями сучасної західної соціології.
5. Розвиток соціальної думки та соціології в Україні.
6. Особистість та особливості її формування у процесі навчання у вищій школі.
7. Проблеми соціалізації особистості.
8. Статусні і рольові концепції особистості.
9. Ціннісні орієнтації студентів.
10. Мотивація навчання студентів.
11. Девіантна поведінка у молодіжному середовищі.
12. Класифікація груп та їх характеристика.
13. Студентська група та її соціально-психологічні особливості.
14. Соціально-психологічна згуртованість студентської групи та проблеми ефективності навчального процесу
15. Маргінальність соціальних груп в умовах трансформації українського суспільства.
16. Міжособистісні та між групові конфлікти та засоби вирішення.
17. Теорії постіндустріального суспільства.
18. Проблеми глобалізації.
19. Теорія соціальної стратифікації та її роль у дослідженні соціальної структури суспільства.
20. Спілкування та соціально-психологічний вплив на студента.
21. Феномен реклами.
22. Кар'єра та успіх.
23. Соціальні і психологічні наслідки безробіття.
24. Методи соціології і психології.
25. Опитування як метод збору інформації.

26. Метод вивчення документів як спосіб одержання соціологічної інформації.
27. Спостереження у соціології та психології.
28. Метод експерименту: особливості його застосування, переваги, недоліки.
29. Соціометричний метод, його призначення, особливості, переваги, недоліки.
30. Аналіз результатів дослідження. Підготовка підсумкового документу аналізу одержаної інформації.
31. Прогнозування соціальних явищ та процесів.

ДОДАТОК Б – ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет психології.
2. Принципи, функції і завдання психології.
3. Структура психологічного знання.
4. Історія становлення і розвитку психологічної думки.
5. Основні напрями сучасної психології .
6. Об'єкт і предмет соціології.
7. Місце соціології в системі сучасних наук, її зв'язок з іншими науками.
8. Структура соціологічної науки.
9. Основні функції соціології.
10. Закони і категорії соціології.
11. Основні етапи розвитку соціологічного знання.
12. Основні концептуальні напрями сучасної західної соціології.
13. Розвиток соціальної думки та соціології в Україні.
14. Методологія наукового дослідження.
15. Спостереження та експеримент.
16. Метод опитування.
17. Метод аналізу документів.
18. Методи діагностики внутрішньогрупових процесів. Методи вивчення особистості.
19. Аналіз інформації та проблема соціального вимірювання.
20. Особистість у соціології і психології.
21. Структура і типи особистості.
22. Соціальні статуси та соціальні ролі особистості.
23. Соціалізація особистості.
24. Поняття «особистість». Особистість як предмет аналізу соціогуманітарних наук.
25. Структура особистості.
26. Проблема типології особистості в соціально-психологічній науці.
27. Соціальні статуси та ролі особистості.

28. Взаємозв'язок соціального й індивідуального в людині. Індивідуальність особистості.
29. Соціалізація як процес формування особистості.
30. Зміст, агенти та механізми соціалізації.
31. Соціальна девіація та соціальний контроль.
32. Група з огляду соціології і психології.
33. Основні характеристики соціальних груп та підходи до їх аналізу.
34. Класифікація соціальних груп.
35. Проблеми соціально-психологічного аналізу великих груп.
36. Становлення соціально-психологічного підходу до вивчення малих груп.
37. Сутність суспільства.
38. Типи суспільства.
39. Соціальні зміни: сутність та різновиди.
40. Соціальна трансформація і глобалізація як індикатори змін.
41. Конфлікт як джерело соціальних змін. Типологія конфліктів.
42. Теорії конфлікту в соціології і психології.
43. Соціальна структура суспільства: основні види та елементи.
44. Соціальна стратифікація.
45. Соціальна мобільність.
46. Класифікація мобільності.
47. Групова та індивідуальна мобільність. Процеси маргіналізації.
48. Визначення поняття «спілкування». Структура спілкування.
49. Соціально-психологічні механізми спілкування.
50. Спілкування як комунікація.
51. Спілкування як інтеракція.
52. Класифікація засобів соціально-психологічного впливу. Мода як предмет дослідницького інтересу.
53. Наслідування як засіб впливу на механізм соціалізації.
54. Навіювання та чинники його ефективності.
55. Зараження як найдавніший засіб впливу та інтеграції групової діяльності.
56. Переконавання в системі засобів соціально-психологічного впливу.
57. Управління та менеджмент.
58. Підприємництво і бізнес.
59. Споживання і реклама.
60. Кар'єра та успіх.

ЗМІСТ

Передмова	3
1 Навчальна програма	5
2 Опис навчальної дисципліни	9
3 Структура навчальної дисципліни	10
4 Теми семінарських занять	11
5 Плани семінарських занять і завдання для самостійної роботи студентів	11
Рекомендована література	33
Додаток А – Теми контрольних робіт	35
Додаток Б – Питання до заліку	36